Григорій СКОВОРОДА

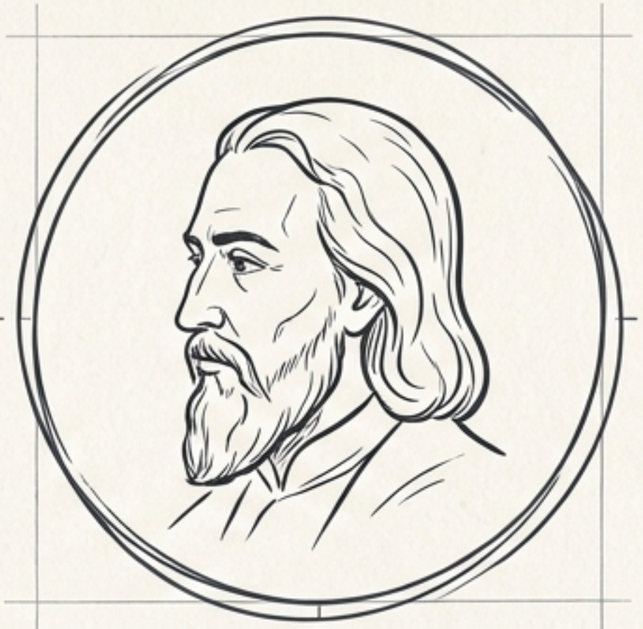
Життя, філософія та «Сад Божественних пісень»

Анатомія вірша «Всякому місту — звичай і права...» через призму морально-етичних ідеалів мислителя.

Gemini Notebook

Хто такий Григорій Сковорода?

Просвітитель

Не мав власного дому, мандрував із торбою, але став найвпливовішим вчителем епохи.

Філософ

«Український Сократ», творець унікальної «філософії серця».

Поет і музикант

Творець пісень і байок, які миттєво ставали народними, композитор літургійної музики.

«Світ ловив мене, та не спіймав»

Gemini Notebook

Шлях мандрівника: Географія трансформації

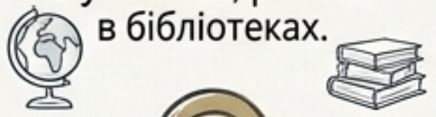
1722–1744: Становлення

Чорнухи → Києво-Могилянська академія → Придворна капела в Петербурзі.

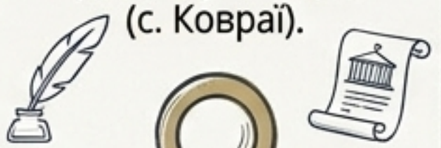
1745–1750: Пізнання світу

Європейські мандрівки. Угорщина, Австрія (Відень), Словаччина (Братислава). Дискусії з ученими, робота в бібліотеках.

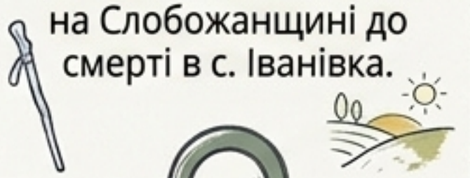
1750–1769: Викладання

Колегіуми Переяслава та Харкова. Домашній вчитель у маєтку Томари (с. Ковраї).

1769–1794: Мандрівна філософія

Відмова від чинів і посад. Життя вільного мислителя на Слобожанщині до смерті в с. Іванівка.

Gemini Notebook

Правила Життя

Аскетизм: Спав не більше 4 годин на добу.

Раціон: Вегетаріанець (відмовився від м'яса після пророчого сну).

Майно: Лише Біблія, рукописи, сопілка та звичайна селянська свита.

Система оцінювання у Харківському колегіумі

весьма остр
зверок вострой
наверное понят

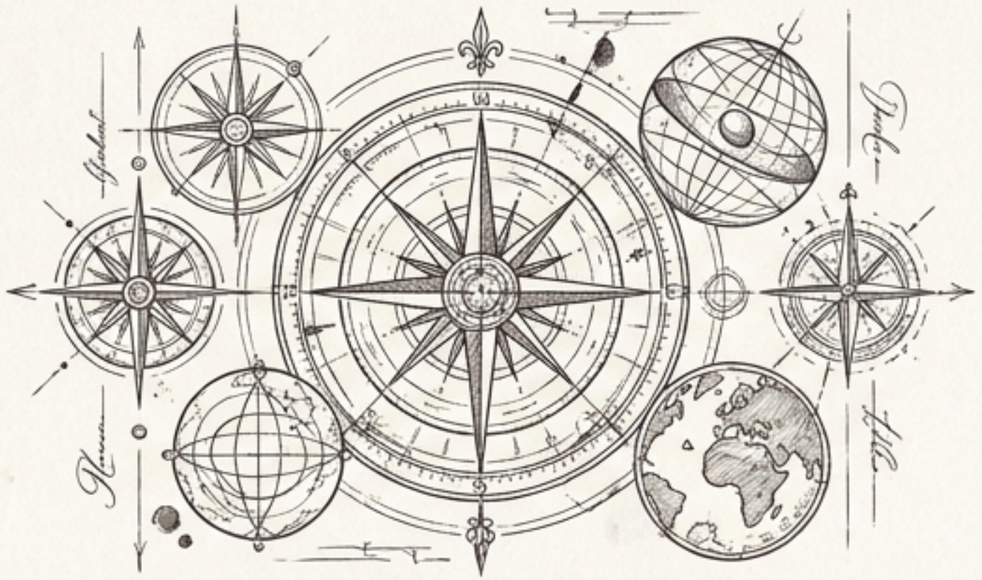
(Для відмінників: знання хапає на льоту)

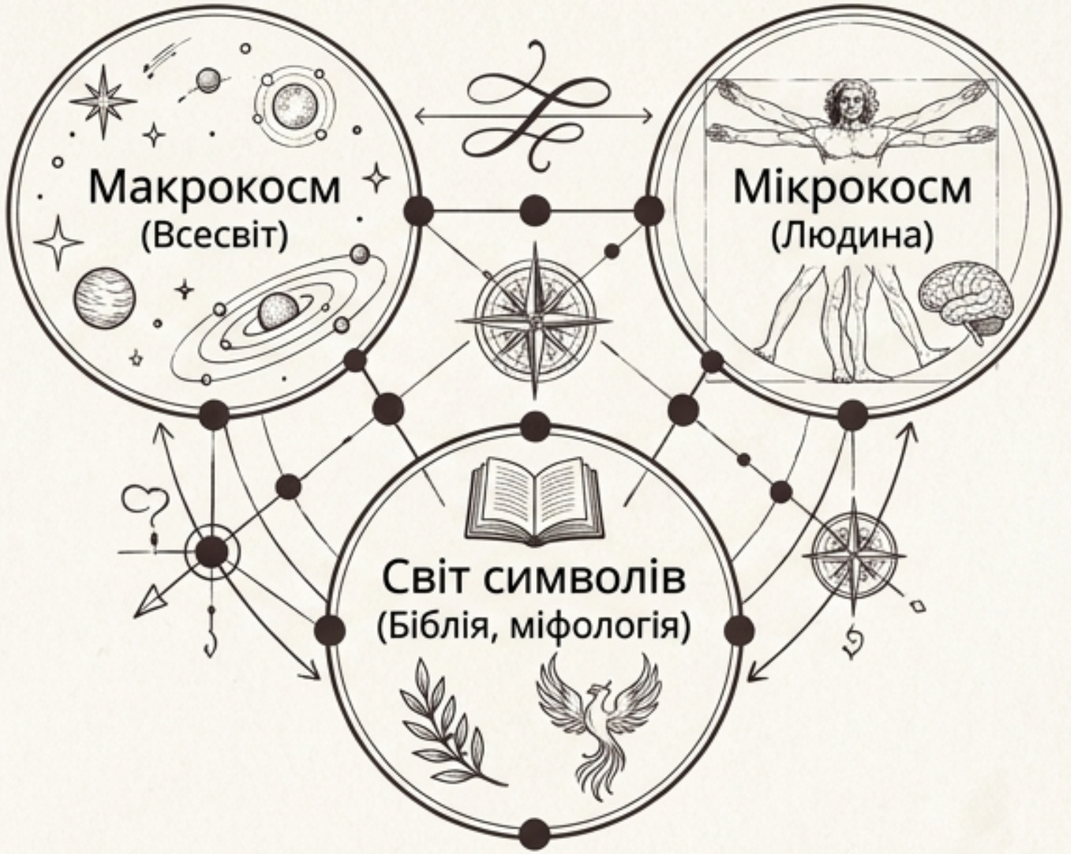
весьма туп
сущая бестолковщина

(Для несумлінних)

Gemini Notebook

Філософський компас: Система Сковороди

Головне гасло: «Пізнай себе!» —
Пізнаючи себе, людина осягає єдність духовної та матеріальної натур у власному серці.

Gemini Notebook

Секрет щастя: Концепція «Сродної праці»

Крок 1. Самопізнання

Усвідомлення власних природних нахилів (свого «мікрокосму»).

Крок 2. Сродна праця

Вибір професії та шляху не заради грошей, слави чи чинів, а за покликанням.

Крок 3. Наслідок

Духовна радість, суспільна користь, відчуття абсолютної гармонії.

Проблема суспільства:

Люди обирають неприродний шлях («несродну працю») через гордість або жадібність, що породжує корупцію, нещастя та гріхи.

Gemini Notebook

Вступ до «Саду Божественних пісень»

Обсяг:

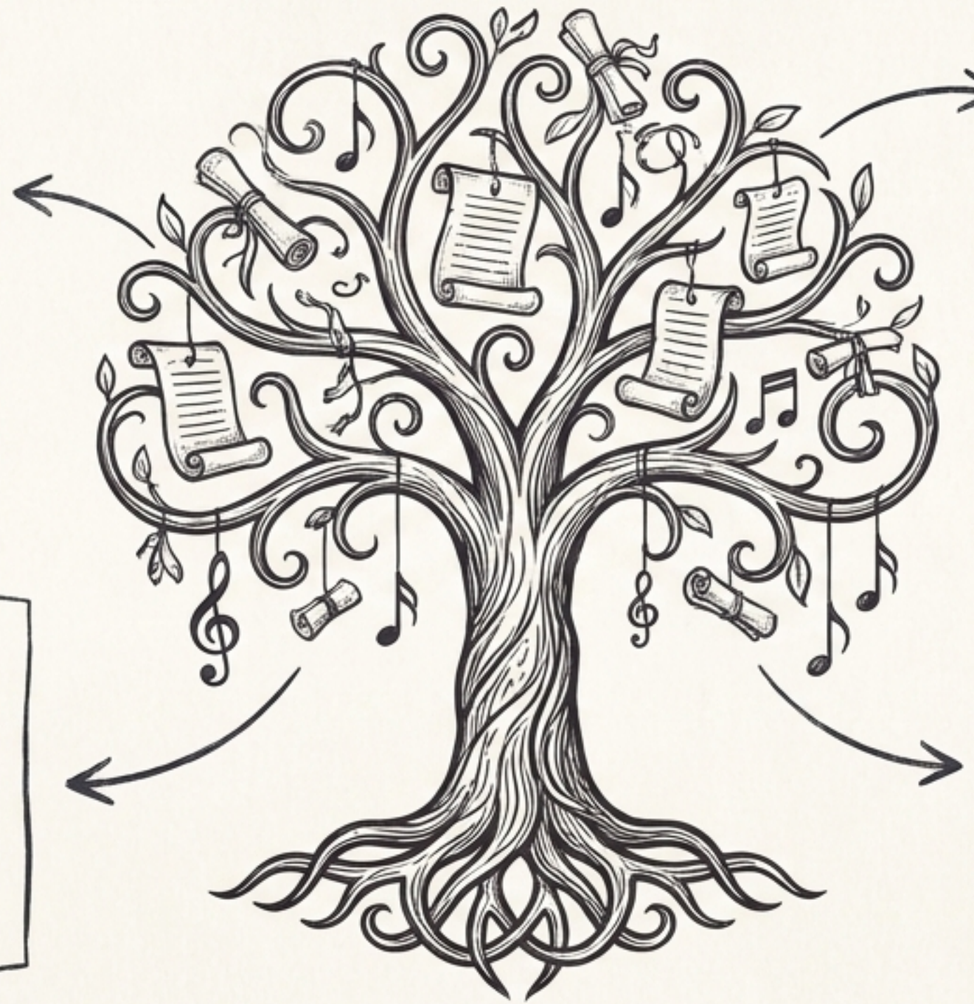

30 віршів, написаних у 1753–1785 роках (видані посмертно у 1861 р.).

Основа:

Кожна пісня має епіграф із Біблії, але зміст — глибоко авторський, філософський.

Назва:

«Божественні» означає чудесні, чарівні, натхненні вищою істиною.

Мета:

Спонукати читача до морального самовдосконалення та засудити паразитичний світ експлуататорів.

Gemini Notebook

Паспорт твору: «Всякому місту — звичай і права...» (Пісня 10)

Час і місце: *1758-1759 рр., село Ковраї (маєток Томари).*	**Жанр:** *Філософсько-сатирична лірика (пісня).*
Тема: *Сатиричне зображення панів, чиновників, купців та бюрократичної системи суспільства.*	**Ідея:** *Засудження моральних вад; утвердження думки, що щасливий лише той, хто має чисте сумління («ясний розум»)*
Напрям: *Українське бароко.*	**Розмір:** *Чотиристопний дактиль (із силабічним рефреном).*

Gemini Notebook

Анатомія строфи: Архітектура контрасту

Панські Петро для чинів тре кутки
Федір-купець обдурити прудкий
Той зводить дім свій на модний манір
Інший гендлює, візьми перевір!

[ДАКТИЛЬ]

Відображення живої, метушливої, гріховної дійсності матеріального світу.

Я ж у полоні нав'язливих дум:
Лише одне непокоїть мій ум.

[СИЛАБІЧНИЙ РЕФРЕН

Антитеза: внутрішній спокій та роздуми філософа (духовний світ), протиставлені метушні.

Gemini Notebook

Галерея суспільних вад: Світ без сродної праці

Чиновник («Петро»)

«Панські Петро для чинів тре кутки»

Підлабузництво, кар'єризм

Купець («Федір»)

«Федір-купець обдурити прудкий»

Жадібність, брехливість, лихварство

Юрист

«Ладить юриста на смак свій права»

Корупція, несправедливе судочинство

Поміщик-Гуляка

«Стягає поля… дім гуде від гуляк / Венерин амур»

Ненаситність, розпуста, пияцтво

Gemini Notebook

Мотив невідворотності: Смерть як абсолютне мірило

Бароковий мотив:

Смерть як коса, що зрівнює всіх без винятку.

Цитати-докази:

«Смерть – як коса замашна...»

«Навіть царя не обійде вона»

«Все пожере, як солому пожар»

Філософський висновок:

Смерть девальвує всі матеріальні здобутки (чини, маєтки, гроші). Перед нею тілесна натура безсила; виживає лише духовне.

Gemini Notebook

Моральна-етичний ідеал: Чистий кришталь совісті

Суспільство Суєти

- Живе в страху перед вічністю.
- Керується пристрастями (*«голову крутить свій дур»*).
- Боїться Божого Суду.

Ідеал Сковороди

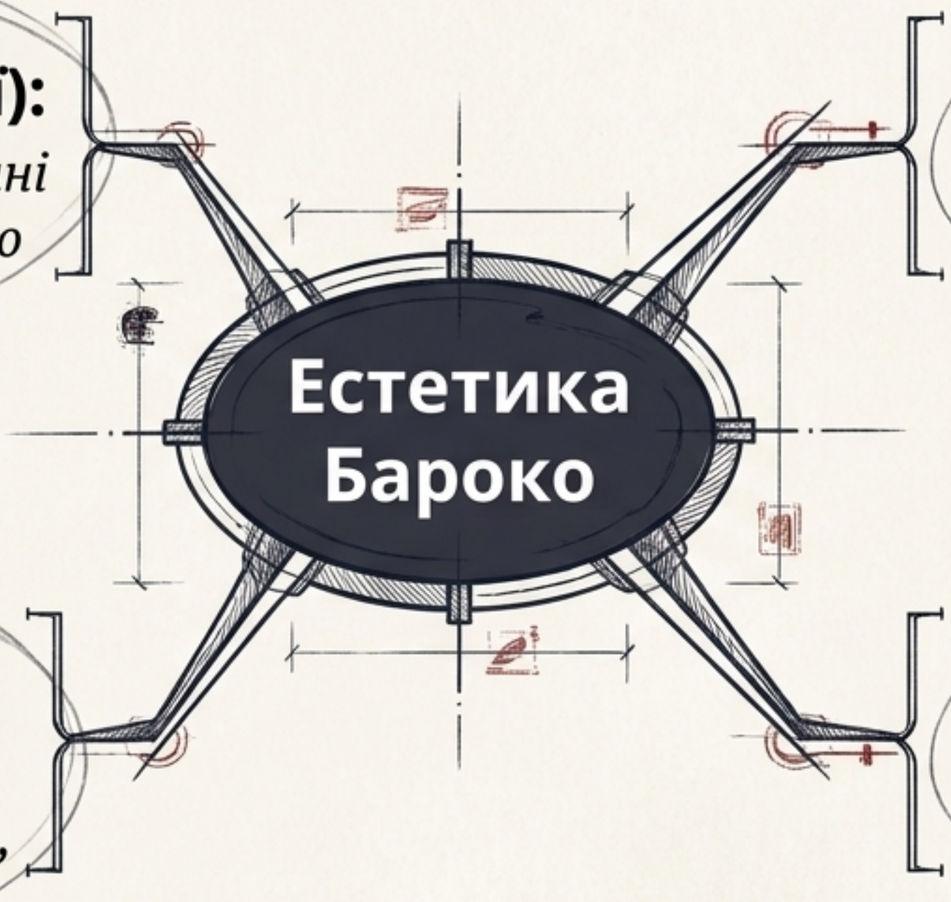
- Має єдину мету — *«як з ясним розумом вмерти мені».*
- Головна броня: *«Той, в кого совість, як чистий кришталь...»*
- Живе в гармонії з Богом, не боїться смерті, бо його духовна натура (невидимий світ) безсмертна.

Gemini Notebook

Художня майстерність: Засоби виразності

Антитеза (Основа композиції):
«Протиставлення метушні натовпу і мудрого спокою ліричного героя.»

Епітети:
«ясний розум», «чистий кришталь», «нав'язливі думи».

Порівняння:
«дім, як вулик, гуде», «смерть – як коса замашна», «все пожере, як солому пожар».

Метафори:
«смерть не обійде», «голову крутить свій дур».

Gemini Notebook

Культурний відгомін: Від народної пісні до символу незламності

Вплив на літературу

Вірш став настільки популярною піснею, що Іван Котляревський використав його як арію возного Тетерваковського у своїй славетній п'єсі «Наталка Полтавка». Пісню і досі виконують сучасні кобзарі.

Сучасна історія (Травень 2022)

Російська армія цілеспрямованим ударом знищила Національний музей Сковороди на Харківщині. Будівля вигоріла вщент, але пам’ятник філософу дивом вистояв. «Світ ловив мене, та не спіймав».

Gemini Notebook

Синтез: Життєва формула Сковороди

Григорій Сковорода не просто проповідував ці ідеали в трактатах чи засуджував суспільство у «Всякому місту...». Він прожив своє власне життя як бездоганну ілюстрацію власної філософії.

А що турбує ваш розум сьогодні?

Gemini Notebook